

HET ZINTUIG ALS MAATSTAF.

In 2017 publiceerde Jan de Boon het boek “Alles andere als farblos – Der Sinn als Maszstab. “ Het was de voorlopige bekroning van een jarenlange zoektocht in de wereld van vorm en kleur en de relatie tussen beide. Het boek was tevens het afstudeerwerk als “ Diplom Farbgestalter” aan de IACC (International Association of Colour Consultants/Designers) in Salzburg. In deze reguliere opleiding bestond de mogelijkheid om geesteswetenschap en fenomenologie in de zin van Goethe erin te verwerken.

Jan werd geboren in 1958. Een zware voetblessure verhinderde een loopbaan als profvoetballer. Er werd gekozen voor een studie bouwkunde in Delft, mede gebaseerd op de liefde voor tekenen. Er werden lessen gevolgd op de Vrije Academie Den Haag en ook 2 jaar lang avondlessen op de Koninklijke Academie in die stad. Na het kandidaatsexamen werd de studie afgebroken en trok Jan naar Zweden, waar hij een jaar werkzaam was als groepsmedewerker in een antroposofische zorginstelling. Daar ontmoette hij de euritmiste Manja Wodowoz en in 1985 traden ze met elkaar in het huwelijk. Van 1984-1985 werd het kunstzinnig jaar in Järna gevolgd waar ontmoetingen plaatsvonden met Arne Klingborg, Erik Asmussen en Fritz Fuchs. Dit gaf nieuwe impulsen voor de bouwkunde en de wereld van de kleuren. De studie in Delft werd hervat en in 1987 afgerond.

Jan ging werken bij een bureau voor restauratie en renovatie in Leiden. Van groot belang in die tijd was de ontmoeting met kunstschilder/glazenier Peter Vormer. Er vloeiende een jarenlange samenwerking en vriendschap uit voort. Jan ging zich steeds meer toeleggen op het beschilderen van wanden. Daarnaast gaf hij 7 jaar lessen bouwkunde in de 12e klas van de bovenbouw van de Vrije School. Toen in 1992 de werkgever failliet ging zette Jan zijn werkzaamheden voort als zelfstandig architect en als kleurgever, samen met Peter Vormer. In 1999 werden deze werkzaamheden gebundeld in “de Werkplaats GSB (Glaskunst, Schilderkunst en Bouwkunst)”

In die tijd kwam de behoefte weer boven om vrije schilderkunst te beoefenen, schilderijen te gaan maken. Die behoefte is de laatste jaren steeds meer ingevuld en resulteerde in boeiende schilderijen en aquarellen en sinds enige tijd ook in glaspanelen waarop transparante kleurlagen zijn geschilderd die bij doorlichting wonderschone kleurnuances tonen. Een indrukwekkend voorbeeld daarvan is te zien in de toneelzaal van het Marecollege, de bovenbouw in Leiden.

Een nieuwe impuls voor de kleurgeving van architecturale ruimten vond plaats door de ontmoeting met de collega bouwkundige Iris Bakker. Zij had tijdens het schrijven aan haar proefschrift vragen gekregen over het kleurgebruik in gebouwen. Dit leidde tot een samenwerking met Jan en een zoektocht over dit thema alsook de intentie om het waardevolle van de reguliere invalshoek en die van fenomenologie en geesteswetenschap met elkaar te verbinden. Steeds duidelijker werd daarbij de rol van de zintuigen. Iris en Jan publiceerden hierover 2 boeken: “Zorg voor mens en omgeving- het zintuig als maatstaf”(2012) en “De helende natuur met kleur als onze gids”(2015).

De vraag die Jan zich stelde was: Is er een objectieve grondslag voor de kleurgeving van bouwwerken? En: Kan de mens op bewustere wijze in verbinding treden met deze objectieve grondslag? In het boek “Alles andere als farblos” worden de natuurwetenschappelijke bevindingen over kleurmeting besproken, maar wordt tevens uitvoerig ingegaan op de kentheoretische basis van de huidige natuurwetenschap. Daarbij worden de mogelijkheden en de beperkingen ervan helder besproken en de mogelijkheid tot verdieping door de fenomenologie van Goethe en bewustzijnsscholing door de geesteswetenschap van Rudolf Steiner.

De verbinding tussen mens en wereld vindt plaats via de zintuigen en de bewustzijnsprocessen die er mee samenhangen. In 1984 promoveerde Hans Jurgen Scheurle op de zintuigleer vanuit zowel natuurwetenschappelijke als geesteswetenschappelijke gezichtspunten. De verwerkelijking van de mens vindt plaats in zijn lichaam en in zijn omgeving en de zintuigen spelen daarin een sleutelrol. Wulf Schneider, hoogleraar industrie-design aan de Hochschule in München werkte de verbinding van de mens met zijn omgeving uit wat betreft de architectuur als omgeving. Hij beschreef daarin ook de relatie tussen zintuigen en architectuur. Hij onderscheidde 3 aspecten van de architectuur in relatie met de zintuigen. Als eerste het handelingsaspect, de in de architectuur uitgedrukte wilsaspecten en de relatie met de lichaamszintuigen (tastzin, levenszin, bewegingszin en

evenwichtszin). Als tweede het ambiance-aspect, de architecturale uitdrukking van gevoelsaspecten en de relatie met de zielszintuigen (reukzin, smaakzin, gezichtszin en warmtezin) en als derde het betekenisaspect als uitdrukking van het denken en de relatie met de geestzintuigen (hoorzin, spraakzin, gedachtenzin en Ik-zin).

Een wetenschappelijk waarderingsmodel, de zogenaamde semantische differentiaal van Osgood, bleek een model waarin de genoemde 3 architectuuraspecten kunnen worden onderscheiden en opgesplitst in meerdere kenmerken die vervolgens kunnen worden beoordeeld door ontwerpers en gebruikers van een architecturale ruimte. Iris Bakker en Jan de Boon maakten de semantische differentiaal van Osgood in die zin toepasbaar. Daarmee wordt een "architectuurprofiel" in beeld gebracht als poging een objectieve grondslag voor vormgeving van bouwwerken te realiseren dat recht doet aan de zintuiglijke beleving.

In het eerste deel van het boek "Alles andere als farblos" worden onder andere kenmerkende aspecten van het fenomeen kleur besproken, zoals de ordening der kleuren, de harmonieleer en de kleurcontrasten. Eveneens wordt de vraag gesteld naar de relatie tussen mens en kleur. Het laatste deel van Jan's boek bestaat uit het uitwerken van de relatie tussen kleuren en de zintuigen. Daarin wordt aangetoond dat bij kleurwaarnemingen steeds alle zintuigen zijn betrokken.

Scheurle had beschreven dat de zintuigwaarnemingen zich afspelen tussen polen. Zo speelt bijvoorbeeld de waarneming via de levenszin zich af tussen de polen opbouw en afbraak. Elk zintuig neemt een aspect van de kleurenwereld waar en die waarneming vindt plaats binnen een daarbij horende polariteit. De levenszin neemt de kleuren waar in het gebied tussen de polen verzadigd en onverzadigd. Er worden 12 kleuraspecten beschreven met de polariteiten waarbinnen de erbij passende zintuigen deze waar kunnen nemen.

De volgende stap die Jan bij zijn onderzoek zette was de kleuraspecten opsplitsen in deelkenmerken en deze weergeven in de door Iris Bakker en Jan de Boon nieuw gedefinieerde semantische differentiaal van Osgood. Daardoor is het mogelijk dat gebruikers en ontwerpers een kleurenprofiel maken van architecturale ruimten als middel om tot overleg te komen en onderling uit te wisselen. Dit kan gezien worden als een invalshoek om te komen tot objectivering van de kleurgeving van gebouwen. Het werken met de semantische differentiaal vraagt een zeer bewust omgaan met en zich inleven in de kleurenwereld en de architecturale ruimte waarin deze zal worden aangebracht alsook een zorgvuldige sturing van de zintuigen.

Zeer nauwgezet is het betoog opgebouwd en geïllustreerd met prachtige kleurenfoto's, waardoor dit boek, geheel passend bij het erin behandelde thema, een weldaad voor de zintuigen kan worden genoemd en een ode aan de kleuren.

De samenhang tussen de 12 kleurcontrasten en de 12 zintuigen is duidelijk weergegeven voor de plantenwereld in het al genoemde boek "De helende natuur met kleur als onze gids". Ook dit boek is geïllustreerd met fraaie kleurenfoto's.

Rien Zwijnenburg.